

Sygn. akt I Ca 239/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2015 roku

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący: SSO Aleksandra Ratkowska

Sędziowie : SO Dorota Twardowska

SO Arkadiusz Kuta (spr.)

Protokolant : st. sekr. sąd. Danuta Gołębiwska

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2015 roku w Elblągu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. K.

przeciwko I. K.

o zapłatę

na skutek apelacji stron

od wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu

z dnia 5 marca 2015 roku , sygn. akt IX C 1384/14

1.

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 (pierwszym) w ten sposób , że odsetki ustawowe zasądza od dnia 21 października 2013 roku i oddala powództwo o te odsetki za okres od dnia 10 października 2013 roku do dnia 20 października 2013 roku ;
2. oddala apelację pozwanej w pozostałej części ;
3. oddala apelację powoda ;
4. zasądza od pozwanej I. K. na rzecz powoda A. K. kwotę 600 zł (sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję .

UZASADNIENIE

A. K. w pozwie wniesionym przeciwko I. K. domagał się zasądzenia kwoty 40.125 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 10 października 2013 roku do dnia zapłaty z tytułu zachowku po ojcu W. K. oraz zasądzenia kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazał, że ojciec był właścicielem trzech nieruchomości położonych w miejscowościach N., W. i E., o łącznej wartości 316.000 zł. Spadek po zmarłym na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Elblągu z dnia 10

marca 2011 r. na podstawie testamentu nabyła w całości z dobrodziejstwem inwentarza córka zmarłego S. K.. Ojciec powoda w chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z pozwaną I. K., której umową darowizny przekazał w/ w nieruchomości. Powód jako osoba uprawniona domagał się zapłaty na jego rzecz zachowku, stanowiącego połowę wartości udziału w nieruchomościach, którą by otrzymał w drodze dziedziczenia.

W odpowiedzi na pozew I. K. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. Nie przeczyła, iż zmarły darował na jej rzecz wskazywane przez powoda nieruchomości, nie kwestionowała podawanej przez powoda wartości tych nieruchomości. Pozwana wniosła o ograniczenie jej odpowiedzialności do wartości nadwyżki ponad wartość przysługującego jej zachowku, bowiem wartość jej udziału spadkowego równa jest wartości jaką uzyskał powód w sprawie IX C (...). Stała pozwana także na stanowisku, iż wartość zachowku w części obliczanej od wartości darowizny obejmującej nieruchomość przy ul. (...) w E. winna być pomniejszona o wartość wkładu własnego pozwanej istniejącego w dacie darowizny, który wynosił 40% udziału oraz wkładu pieniężnego w kwocie 35.000 zł stanowiącego połowę zaciągniętego przez spadkodawcę i pozwaną kredytu na wykończenie domu. Nadto pozwana wskazała, że nieruchomość położona w N. po przekazaniu darowizną, ale jeszcze za życia spadkodawcy, została zbyta, a dochód z niej zasilił majątek wspólny małżonków. Pozwana wniosła o uwzględnienie przy obliczaniu wartości spadku długów spadkowych związanych z pogrzebem i pochówkiem oraz z tytułu kredytów i długów związanych z działalnością gospodarczą spadkodawcy.

Sąd Rejonowy w Elblągu zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 31.657,07 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 10 października 2013 r. do dnia zapłaty (punkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (punkt 2) oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.970 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt 3).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że W. K. zmarł 23 października 2010 r. Spadek po nim na podstawie testamentu nabyła córka S. K. w całości. W. K. był mężem I. K.. Miał również dwóch synów z pierwszego małżeństwa: M. K. i A. K.. Żaden ze spadkobierców nie złożył oświadczenia o odrzuceniu spadku ani nie zrzekał się dziedziczenia. Przed Sądem Rejonowym w Elblągu toczyło się postępowanie z powództwa A. K. przeciwko S. K. o zapłatę zachowku. Wyrokiem z dnia 28 grudnia 2012 r. Sąd Rejonowy w Elblągu zasądził od S. K. na rzecz A. K. kwotę 12.500 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty oraz na rzecz powoda M. K. kwotę 8.118.60 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 28 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty. W toku tego postępowania Sąd uznał wydziedziczenie A. K. przez jego ojca W. K. za bezskuteczne i przyjął, że roszczenie powoda o zapłatę zachowku było zasadne zarówno, co do zasady jak i wysokości. W omawianej sprawie ustalono ponadto, że w skład spadku wchodziło prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w E., przy ul. (...) o wartości 100.000 zł. Wartość stanu czynnego spadku (substratu zachowku), która stanowiła podstawę ustalenia sumy stanowiącej zachówek w sprawie IX C (...) wynosiła 100.000 zł. Udział spadkowy stanowiący podstawę ustalenia zachowku wynosił w tej sprawie 1/8 z całości spadku, a więc zachówek należny powodowi A. K. wynosił 12.500 zł. A. K. nie otrzymał zachowku ani w postaci zapisów, ani w postaci darowizn.

Ustalono dalej, że W. K. dokonał darowizny na rzecz żony I. K. niezabudowanej nieruchomości położonej w miejscowości N., dla której prowadzi się księgę wieczystą nr (...). Wartość nieruchomości została określona przez strony na kwotę 5.000 zł. I. K. w dniu 9 września 2008 r. zbyła tą nieruchomość za cenę 5.000 zł. W. K. dokonał także darowizny na rzecz pozwanej nieruchomości o łącznej pow. 1,5800 ha położonej we W., dla której prowadzi się księgę wieczystą nr (...). Wartość nieruchomości została określona na kwotę 16.000 zł. W dniu 23 grudnia 2008 r. W. K. darował żonie I. K. nieruchomość położoną w E., przy ul. (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...), którą nabył na podstawie umowy o podział majątku wspólnego z dnia 09 listopada 1992 r. dokonanego z byłą żoną L. K.. Zgodnie z oświadczeniem stron zawierających umowę darowizny, będącą przedmiotem tej umowy działka została zabudowana murowanym, podpiwniczonym dwukondygnacyjnym budynkiem mieszkalnym jednorodzinny z strychem w zabudowie szeregowej. Wartość nieruchomości została określona przez strony postępowania na kwotę 300.000 zł. W dniu 07 grudnia 2001 r. W. K. wraz z I. K. zawarli z (...) Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. umowę kredytu na cele mieszkaniowe. Na dzień otwarcia spadku pozostała do spłaty kwota 7.083,33 zł. W. K. zawarł z (...) Spółką Akcyjną z siedzibą w L. umowę kredytu na zakup towarów na kwotę 4.735 zł, z której to umowy na dzień śmierci spadkodawcy pozostało do zapłaty 6.815,25 zł. Na wniosek z dnia 08 września 2010 W. K. został udzielony kredyt gotówkowy w (...) Bank Spółkę Akcyjną z siedzibą w W. z której to umowy pozostała na dzień śmierci spadkodawcy

do zapłaty kwota 3.000 zł. Ponadto W. K. na dzień śmierci posiadał zobowiązania biznesowe w firmie (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P. w wysokości 3.460,05 zł. Koszty związane z pochówkiem spadkodawcy wyniosły 12.229,10 zł.

Sąd pierwszej instancji zwracał uwagę, że nie było sporne dokonanie przez W. K. darowizny trzech wymienionych nieruchomości ani ich wartość. Oś sporu koncentrowała się wokół ustalenia czystej wartości spadku i uwzględnienia długów spadkowych wskazywanych przez pozwaną, jak również konieczności pomniejszenia wartości darowanej nieruchomości w E. przy ul. (...) o udział 40 % w jakim pozwana partycypowała w kosztach budowy nieruchomości i kwotę 35.000 zł stanowiącą połowę kredytu zaciągniętego przez pozwaną i zmarłego.

Udział spadkowy powoda stanowiący podstawę ustalania należnego mu zachowku wynosił 1/8. Podstawę roszczeń powoda stanowi art. 1000 k.c., w myśl którego, jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny. Jeżeli obdarowany sam jest uprawniony do zachowku, ponosi on odpowiedzialność względem innych uprawnionych do zachowku tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. Obdarowany może zwolnić się od obowiązku zapłaty sumy potrzebnej do uzupełnienia zachowku przez wydanie przedmiotu darowizny. Podstawę obliczenia zachowku stanowił tzw. substrat zachowku, który stanowi czystą wartość spadku powiększoną o zapisy windykacyjne i darowizny podlegające zaliczeniu zgodnie z zasadami art. 994 i n. k.c. Czystą wartością spadku jest różnica pomiędzy stanem czynnym spadku, a jego stanem biernym.

Sąd pierwszej instancji do długów spadkowych po zmarłym zaliczył poniesione przez pozwaną koszty pogrzebu i nagrobka, określone łącznie na kwotę 12.229,10 zł, znajdujące potwierdzenie w złożonych przez pozwaną fakturach. Długi spadkowe powiększone zostały dalej o kwotę 3.541,66 zł z tytułu spłaty zaciągniętego kredytu. Do zapłaty pozostało 14 rat kredytowych w łącznej wysokości 9.174,93 zł, co stanowiło własne zobowiązanie pozwanej tylko do kwoty 4.587,46 zł (9.174,93 zł : 2), zaś pozwana domagała się zaliczenia do długów spadkowych kwoty 3.541,66 zł. Sąd pierwszej instancji do długów spadkowych zaliczył kredyty gotówkowe zaciągnięte przez spadkodawcę przed samą śmiercią w (...) Banku Spółce Akcyjnej w W. w wysokości 3.000 zł oraz w (...) Spółce Akcyjnej w L. w wysokości 6.815,25 zł, a także zobowiązanie biznesowe zmarłego w Spółce (...) w wysokości 3.460,05 zł. Łącznie suma długów spadkowych oszacowana została na 29.046,06 zł.

Dla ustalenia substratu zachowku, do czystej wartości spadku doliczył Sąd pierwszej instancji wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę na rzecz pozwanej w postaci trzech nieruchomości położonych w E., N. i W., o łącznej wartości 321.000 zł. Podkreślono, iż na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i bierności pozwanej w tym zakresie nie można było podzielić jej argumentacji, iż wartość darowanej nieruchomości przy ul. (...) w E. winna być pomniejszona o 40% udziału pozwanej w nakładach poczynionych na tę nieruchomość. Analogicznie oceniono żądanie pozwanej pomniejszenia wartości tej darowizny o 35.000 zł stanowiące połowę kredytu zaciągniętego przez spadkodawcę i pozwaną na wykończenie domu.

Substrat należnego powodowi zachowku określony został przez Sąd Rejonowy na kwotę 291.953,94 zł (321.000 zł - 29.046,06 zł).

Dalej Sąd pierwszej instancji podkreślił, że z art. 1000 k.c. wynika zasada subsydiarnej odpowiedzialności pozwanej jako obdarowanej, do uzupełniania zachowku należnego powodowi, która to odpowiedzialność aktywuje się dopiero w momencie niemożności otrzymania od spadkobiercy „całego” należnego powodowi zachowku. W oparciu o powyższe Sąd pierwszej instancji miał na uwadze prawomocne orzeczenie zapadłe w postępowaniu IX C (...), w ramach którego powód uzyskał zapłatę z tytułu zachowku w wysokości 12.500 zł od spadkobierczyni testamentowej S. K.. Substrat zachowku we wskazanej sprawie został określony na kwotę 100.000 zł, na którą składała się wartość mieszkania odziedziczonego przez S. K. w drodze testamentu. Pozwana, będąc sama uprawniona do zachowku jako małżonka zmarłego, nie była jednak spadkobiercą, gdyż spadek po W. K. odziedziczyła na mocy testamentu jedynie jego córka S.

K.. Prawidłowo ustalony substrat zachowku powinien w ocenie Sądu pierwszej instancji uwzględniać kwotę 100.000 zł wynikającą z prawomocnego orzeczenia wydanego w sprawie IX C (...), a zatem zamykać się kwotą 391.953,94 zł.

Jednakże zakres odpowiedzialności S. K. uregulowany został w oparciu o art. 999 k.c., zgodnie z którym jeżeli spadkobierca obowiązany do zapłaty zachowku jest sam uprawniony do zachowku, jego odpowiedzialność ogranicza się tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek. S. K. jako córką W. K., małoletnia w chwili jego śmierci, była uprawniona do zachowku w wysokości 2/3 udziału spadkowego, który przypadałby jej przy dziedziczeniu ustawowym. Suma odpowiadająca jej z tytułu zachowku wynosiła więc kwotę 65.325,65 zł, a jej odpowiedzialność ograniczała się do wysokości nadwyżki przekraczającej jej własny zachówek, a więc do kwoty 34.674,35 zł. (100.000 zł – 65.325,65 zł = 34.674,35). Biorąc pod uwagę, że w sprawie IX C (...) uwzględniono zachówek na rzecz powoda oraz jego brata w wysokości łącznej 25.000 zł (po 12.500 zł) odpowiedzialność S. K. była jeszcze możliwa do kwoty 9.674,35 zł. Mając na względzie okoliczność, iż pozwana I. K. nie mogłaby dochodzić zapłaty z tytułu zachowku z uwagi na otrzymane od spadkodawcy darowizny, wskazaną kwotę 9.674,35 zł Sąd pierwszej instancji zarachował powodowi i jego bratu. Kwota 4.837,17 zł stanowiła wartość, której mógłby powód domagać się od S. K. i którą tym samym należało odjąć od należnego mu zachowku.

Wskazał Sąd pierwszej instancji, iż uwzględnivszy wcześniej określony udział spadkowy powoda, stanowiący podstawę ustalania zachowku, należne mu świadczenie wynosi 48.994,24 zł. (391.953,94 zł x 1/8 = 48.994,24 zł). Wskazana suma została pomniejszona o 12.500 zł otrzymanego zachowku od S. K. oraz kwotę 4.837,17 zł, której także mógł się powód domagać od spadkobierczyni. Stąd zasądzenie kwoty 31.657,07 zł.

O odsetkach ustawowych od zasądzonej kwoty orzeczono na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. od dnia 10 października 2013 r. do dnia zapłaty. Wymagalność wynika z wezwania pozwanej do zapłaty zachowku pismem z dnia 13 września 2013 r. Odmówiła zapłaty w piśmie z 10 października 2013 r. i od tej daty pozostawała w opóźnieniu.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisu art. 100 k.p.c. stosując zasadę ich stosunkowego rozdzielenia.

Apelacje od tego wyroku wniosły obie strony .

A. K. zaskarżył go w części, tj. w punkcie drugim oddalającym powództwo ponad kwotę 31.657,07 zł oraz z punkcie trzecim, w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Powód zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., art. 993 k.c. w zw. z art. 5 k.c. polegające na uznaniu, iż ustalając czystą wartość spadku należało zaliczyć do długów spadkowych koszt pogrzebu spadkodawcy, wartość zaciągniętych kredytów konsumpcyjnych, jak i wartość zadłużenia wynikającą z faktury wystawionej przez wierzyciela spadkodawcy – Spółkę (...). Naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 993 k.c. i art. 119 ustawy o Policji polegało na nieuwzględnieniu okoliczności, iż stronie pozwanej przysługiwało prawo do zasiłku pogrzebowego w wysokości 6.395,70 zł.

Powód domagał się zmiany wyroku w zaskarżonej części i uwzględnienia powództwa w całości oraz zasądzenia kosztów procesu.

W uzasadnieniu apelacji powód podkreślił, że Sąd pierwszej instancji niezasadnie zaliczył do długów spadkowych poniesione koszty pogrzebu spadkodawcy, zaciągnięte przez niego wespół z pozwaną kredyty na cele konsumpcyjne oraz dług z tytułu zobowiązania spadkodawcy wobec firmy (...) Sp. z o.o. w P.. Powód podkreślił, iż pozwana po śmierci spadkodawcy, z uwagi na wykonywany przez zmarłego zawód w strukturze służb mundurowych, otrzymała świadczenie w wysokości co najmniej 6.395,70 zł tytułem zwrotu kosztów pochówku spadkodawcy. Powód stał na stanowisku, iż czysta wartość spadku nie mogła być pomniejszona o wysokość kredytów konsumpcyjnych zaciąganych przez spadkodawcę i pozwaną, kiedy to środki z nich uzyskane służyły dla realizacji celów prywatnych małżonków, jak również o wartość 3.460,05 zł jako spłaconego zadłużenia powstałego z prowadzonej przez spadkodawcę działalności gospodarczej.

I. K. zaskarżyła rozstrzygnięcie zawarte w punkcie pierwszym w części, tj. ponad kwotę 15.000 zł oraz w części ustalającej początkowy termin biegu odsetek ustawowych od zasądzonego roszczenia.

Wskazała pozwana na naruszenie art. 995 § 1 k.c. skutkujące jego błędną interpretacją i niewłaściwym zastosowaniem, czego przejawem było zaliczenie przez Sąd do wartości spadku stanowiącej podstawę ustalenia wysokości należnego powodowi zachowku, szacunkowej wartości darowanej pozwanej nieruchomości przy ul. (...) w E. bez jej pomniejszenia o 40 % udział pozwanej w nakładach poniesionych na tę nieruchomość.

Skarżąca zarzuciła także naruszenie art. 233 k.p.c. w zw. z art. 244 k.p.c. i art. 2 ust 2 ustawy Prawo o notariacie, skutkujące stwierdzeniem nieudowodnienia przez skarżącą udziału w nakładach na nieruchomość przy ul. (...) w E..

Pozwana kwestionowała także termin wymagalności świadczenia wpływający na określenie odsetek ustawowych od zasądzonej na rzecz powoda kwoty, wskazując iż winny one biec począwszy od dnia wydania orzeczenia.

Pozwana domagała się zmiany wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie powództwa ponad kwotę 16.657,07 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wydania orzeczenia przez Sąd drugiej instancji, ewentualnie uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, z jednoczesnym zasądzeniem kosztów procesu według norm prawem przepisanych (wnioski apelacyjne sprecyzowano w toku rozprawy apelacyjnej z 30 czerwca 2015 r.).

W uzasadnieniu apelacji wywodzono , że pozwana dowiodła poniesienie nakładów na darowaną jej nieruchomość przy ulicy (...), co powinno znaleźć odzwierciedlenie w ustaleniach Sądu pierwszej instancji i spowodować obniżenie wartości stanu czynnego spadku o 120.000 zł. Pozwana stała na stanowisku, że odsetki ustawowe od roszczenia należnego powodowi winny być wymagalne od dnia ostatecznego ustalenia wysokości zachowku, w związku z czym sama okoliczność wezwania pozwanej do zapłaty przez powoda w określonej dacie, nie miała znaczenia. Wniosła wreszcie o rozłożenia zasądzonego świadczenia na raty.

Sąd Okręgowy w Elblągu ustalił i zważył , co następuje :

Apelacje A. K. i I. K. podlegały oddaleniu (pozwanej w zasadniczej części) bowiem zarzuty stawiane Sądowi pierwszej instancji okazały się bezzasadne . Uwzględnienie apelacji pozwanej i zmiana zaskarżonego wyroku , polegająca na zasądzeniu odsetek ustawowych od dnia 21 października 2013 roku i oddaleniu powództwo o te odsetki za okres od dnia 10 października 2013 roku do dnia 20 października 2013 roku stanowiła jedynie niewielką korektę , niewynikającą z zarzutów apelacyjnych , ale dokonaną w granicach wniosków I. K. , która domagała się oddalenia powództwa o odsetki za okres sprzed wyroku Sądu odwoławczego .

Dla spójności dalszego wyводу warto zamknąć kwestię odsetek , a więc motywów wyroku reformatoryjnego . Po pierwsze wskazać trzeba , że w granicach apelacji Sąd odwoławczy z urzędu stwierdza naruszenie prawa materialnego . Według art. 481 § 1 k.c. opóźnienie dłużnika ze spełnieniem świadczenia rodzi roszczenie wierzyciela o odsetki za czas opóźnienia . Dłużnik popada w opóźnienie , gdy nie spełnia świadczenia w terminie , a jeżeli termin nie jest oznaczony , gdy nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela (art. 455 k.c.) . Roszczenie o uzupełnienie zachowku , powstając w chwili otwarcia spadku , należy jednak do zobowiązań bezterminowych , których wykonanie powinno nastąpić właśnie na żądanie wierzyciela . Żądanie to stanowi oświadczenie woli , które należy zakomunikować adresatowi – jest więc złożone z chwilą , gdy doszło do dłużnika w taki sposób , że mógł zapoznać się z jego treścią (art. 61 § 1 k.c.) . Sąd pierwszej instancji naruszył prawo materialne zasądzając odsetki od dnia 10 października 2013 roku , chociaż I. K. nie mogła wówczas pozostawać w opóźnieniu . Świadczenie nie jest spóźnione przed dniem jego wymagalności .

Sąd odwoławczy ustala , że wezwanie do zapłaty z dnia 30 września 2013 roku (karta 29) dotarło do pozwanej w sposób umożliwiający zapoznanie się z jego treścią w dniu 10 października 2013 roku . Nie ustalono aby do doręczenia wezwania doszło przed dniem sporządzenia przez I. K. pisma zawierającego odmowę spełnienia świadczenia (karta 30) . Zachówek powinna uiścić niezwłocznie . Wierzyciel stał na stanowisku , że ten nieostry zwrot uzasadnia

zakreślenie terminu 10 dni . Dłużniczka wykładni tej nie kwestionowała . Stąd opóźnienie w zapłacie od dnia 21 października 2013 roku , o czym orzeczono na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

Sąd odwoławczy stoi nadto na stanowisku , że wymagalności roszczenia o zachówek należny A. K. nie określa data orzeczenia uwzględniającego jego powództwo , ani tym bardziej wyroku oddalającego apelację I. K. od tego orzeczenia . To prawda , że zasądzenie zachowku wymaga ustalenia wartości czystej spadku na datę orzekania , ale przecież trudno sądzić aby od otwarcia spadku , a tym bardziej od daty wezwania do zapłaty , do dnia orzekania przez Sąd Rejonowy doszło tu do istotnych zmian . Wartość nieruchomości ustalono zresztą na podstawie zgodnych oświadczeń stron i , co istotne , wskazywane przez strony kwoty pokrywają się z wymienionymi w umowach darowizny . Stąd oddalenie idącego dalej wniosku apelacyjnego skierowanego przeciwko orzeczeniu o odsetkach .

Sąd odwoławczy przyjmuje za własne ustalenia faktyczne poczynione w pierwszej instancji , a więc nie ma potrzeby ich ponownego przytaczania . Trafne są także rozważania o podstawie prawnej roszczenia . Sąd Rejonowy zadbał o zastosowanie norm prawa materialnego regulujących problematykę uzupełnienia zachowku przez obdarowanego i to w szerokim kontekście : udziału spadkowego powoda , istnienia i granic jego roszczenia o zachówek , stanu czynnego spadku , zachowku przypadającego od spadkobiercy testamentowego , a z osobna roszczenia zaspokojonego przez tego spadkobiercę i wreszcie zakresu jego uzupełnienia przez obdarowanego . Zasadnicza część tych zagadnień była bezsporna już w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji , a nadto tylko część z kwestii uprzednio objętych sporem nadal jest kwestionowana . W szczególności strony były zgodne co do bezskuteczności wydziedziczenia oraz wartości darowanych nieruchomości . Dodatkowo można jeszcze tylko wskazać , że nie spierano się o zaliczenie darowizn do substratu zachowku ani o samą zasadę zobowiązania I. K. do uzupełnienia zachowku powoda . Nie podnoszono zarzutów związanych z zawartymi w umowie darowizny , czy testamentie oświadczeniami spadkodawcy o niezaliczeniu przedmiotów darowizn na schedę spadkową . Sądzić należy zresztą , że czyniono tak w słusznym przekonaniu , że oświadczenie spadkodawcy ma doniosłość prawną wynikającą z art. 1039 k.c. , a ten dotyczy działu spadku – zaliczania darowizn do spadku na potrzeby jego działu .

Akceptując wywoływy Sądu Rejonowego poprzestać można zatem na zarzutach apelacyjnych , z tym tylko zastrzeżeniem porządkującym , że powstanie roszczenia o zachówek w chwili otwarcia spadku uzasadnia stosowanie norm prawa spadkowego w brzmieniu z tej daty . Skłania do tego także art. 8 ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks cywilny / ... / (Dziennik Ustaw Numer 85 pozycja 458) , czyniący wyjątek tylko na rzecz stosowania nowych okresów przedawnienia do nieprzedawnionych roszczeń , powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizacyjnej (w dniu 23 października 2011 roku) . Z uwagi na to , że nowelizacja dotyczyła zasadniczo zapisów testamentowych , a takich spadkodawca nie czynił , przywoływanie niekiedy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku norm w brzmieniu obecnym , nie wpływa na poprawność orzeczenia i jego motywy .

Jak chodzi o apelację A. K. , to opiera się ona zasadniczo na poglądzie o wadliwym obliczeniu substratu zachowku . Według art. 991 k.c. uprawniony do zachowku dochodzić może części z udziału , który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym , o ile nie otrzymał należnego zachowku w postaci powołania do spadku , darowizny lub zapisu . Oczekuje części z aktywów spadku w postaci sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia . Roszczenie to przywracać ma równowagę pomiędzy rozrządzeniami spadkodawcy , a uprawnieniami jego najbliższych . Słuszne jest zatem ustalanie schedy rzeczywiście pozostawionej , to jest czystego stanu spadku , czyli różnicy aktywów spadkodawcy , ewentualnie powiększonych o zaliczalne darowizny , z długami spadkodawcy (w zasadzie niezależnie od źródła ich pochodzenia) i długami spadkowymi (obejmującymi na ogół koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie , w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku – tak w art. 922 § 2 k.c.) . Jak chodzi o długi spadkodawcy to uwzględnia się stan z chwili otwarcia spadku , a zatem poza okolicznościami istotnymi dla rozstrzygnięcia leży kto i kiedy roszczenia zaspokoił . A. kwestionuje zresztą tylko część z zarachowanych na substrat zachowku długów . Nie dokonuje zatem pryncypialnej krytyki ustaleń Sądu Rejonowego w tym przedmiocie , opartej na własnej wykładni prawa materialnego . Zarzut naruszenia art. 993 k.c. jest gołosłowny . Wybrane długi nie mogą , zdaniem apelanta , pomniejszać aktywów czy to z powodu ich przeznaczenia na cele konsumpcyjne , niezaliczenia nabytych za kredyt ruchomości do spadku lub pozostawienia długu z działalności gospodarczej , na którą powód nie miał wpływu , a która jest prowadzona dla zysku . Żaden

z tych argumentów nie przekonuje . Stan czynny spadku pomniejszają długi niezależnie od ich tytułu , również nierównoważone ekwiwalentem zaliczanym do spadku . A. K. nie wskazywał na inne jeszcze aktywa należące do spadku , a w szczególności nie wymieniał ruchomości , ich cech i wartości . Brak równowagi bilansowej w działalności gospodarczej spadkodawcy w chwili otwarcia spadku to spekulacja . Zagadnienia tego strony nie poruszały . Dług W. K. istniejący w tej dacie wobec jego kontrahenta wykazano , a więc należało dług ten uwzględnić .

Długi spadkowe kwestionuje apelant z dwóch przyczyn . Po pierwsze nie miał wpływu na te koszty ani nie uczestniczył w pogrzebie . Wysokość kosztów pozwana wykazała jednak dokumentami dołączonymi do pisma procesowego z dnia 30 października 2014 roku . Nie stawiano i nadal nie stawia się zarzutu , że nie są one adekwatne do zwyczajowo ponoszonych . W apelacji nie omawia się żadnego ze składników tych kosztów . Nie ma zależności pomiędzy uwzględnieniem wydatków związanych z pochówkiem przy obliczaniu zachowku , a nieuczestniczeniem w ceremonii pogrzebowej . Twierdzi apelant dalej , że pozwana otrzymała zasiłek pogrzebowy przysługujący zmarłemu emerytowi służb mundurowych . Taka sytuacja prawna spadkodawcy , zachowanie przez niego uprawnień , ich wysokość i wypłata to okoliczności stanowiące nowość , którą powód mógł powołać przed Sądem pierwszej instancji . Żądanie uwzględnienia przy obliczaniu czystej wartości spadku długów związanych z pogrzebem i pochówkiem zgłosiła pozwana w piśmie procesowym z dnia 30 października 2014 roku . Był czas i sposobność aby wdać się w spór , czego nie uczyniono . W apelacji zgłoszenia nowych faktów nie usprawiedliwiono , ani nie twierdzono , że potrzeba powołania się na nie wynikła później . Stąd ich pominięcie przez Sąd odwoławczy na podstawie art. 381 k.p.c.

Zasadnicze zarzuty z apelacji I. K. także okazały się bezzasadne . Stawia je apelantka w kontekście naruszenia prawa materialnego i prawa procesowego , ale dotyczą one problematyki pomniejszenia wartości darowizny zarachowanej na substrat zachowku o nakłady czynione przez obdarowanego na nieruchomości darczyńcy jeszcze przed przeniesieniem prawa własności . Od ustalonej zgodnie na 300.000 zł wartości darowanej nieruchomości przy ulicy (...) w E. Sąd pierwszej instancji miał odliczyć 40 % , czyli 120.000 zł – równe nakładom I. K. na tą nieruchomość , czynionym przed zawarciem umowy darowizny z dnia 23 grudnia 2008 roku . Szczególnej podstawy do takiego rozstrzygnięcia upatrywano w akcie notarialnym stwierdzającym tę czynność , w którym W. K. oświadczył , że „jego żona (a uprzednio partnerka) partycypowała od 1993 roku w kosztach budowy tego domu w 40 % ” (karta 90 – 91) .

Co do zasady podobne okoliczności należą do zagadnień wpływających na wysokość zachowku . Norma art. 1000 k.c. , otwierająca drogę dla roszczeń o uzupełnienie zachowku przeciwko obdarowanym , zawiera dwa istotne ograniczenia tej odpowiedzialności . Jeżeli obdarowany sam jest uprawniony do zachowku , ponosi on odpowiedzialność względem innych uprawnionych do zachowku tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek . W przypadku I. K. jej zachówek jest równy zachowkowi powoda (48.994,24 zł) , ale pokryty został darowiznami o wysokości wielokrotnie przekraczającej jego wymiar , a zatem nie stojącej na przeszkodzie uwzględnieniu roszczenia powoda . Ponadto obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny . Oznacza to , że wartość darowizny zalicza się na substrat zachowku w całości , ale granice odpowiedzialności wyznacza różnica pomiędzy wartością wzbogacenia , a wysokością własnego zachowku . Należy zatem brać pod uwagę zmiany w stanie majątku obdarowanego w związku z otrzymaniem darowizny . Może się to przecież wiązać z koniecznością poniesienia zwykłych kosztów tej czynności prawnej . Możliwe jest także uwzględnienie wcześniejszych wydatków i nakładów na przedmiot darowizny , ponieważ wzbogacenie o jej wartość dokonuje się wówczas także po części kosztem samego obdarowanego (patrz np. stan faktyczny i prawny w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 20 grudnia 2013 roku w sprawie I ACa (...)) . W rozstrzyganej sprawie nie ma jednak podstaw aby granice zobowiązania I. K. do uzupełnienia zachowku ograniczać o wspomnianą kwotę 120.000 zł , a zachówek o kwotę 15.000 zł . Pozwana twierdzenia swoje oparła wyłącznie na dwóch umowach . Pierwsza zawarta została w dniu 9 listopada 1992 roku pomiędzy G. K. , a W. K. i stanowi podział majątku po ustaniu ich małżeńskiej wspólności ustawowej . W jego wyniku spadkodawcy przypadło prawo własności nieruchomości przy ulicy (...) w E. , na której według oświadczenia kontrahentów wybudowano piwnice domu mieszkalnego . Druga to umowa darowizny na rzecz pozwanej zawarta w dniu 23 grudnia 2008 roku . Stawający oświadczyli , że grunt zabudowano podpiwniczonym , dwukondygnacyjnym budynkiem mieszkalnym wymagającym wykończenia , a wartość zbywanej nieruchomości ustalili na kwotę 300.000 zł , na którą składała się wartość budynku wynosząca 260.000 zł . Wartość

całej nieruchomości wedle stanu na dzień otwarcia spadku (23 października 2010 roku) strony określiły na 300.000 zł . Widać zatem , że wymieniony przez darczyńcę nakład obdarowanej w wysokości 40 % nie mógł być , już w świetle dokumentów powoływanych przez pozwaną , równy kwocie 120.000 zł . Oświadczenie spadkodawcy nie dotyczyło przecież udziału w wartości nieruchomości , a udziału w pracach budowlanych przeprowadzonych od 1993 roku do 2008 roku , a zatem przynajmniej od tzw. stanu zerowego (piwnice) do stanu „ budynku do wykończenia ” , co czyni ten zapis nieprzydatnym dla wykazania okoliczności objętych zarzutami apelacyjnymi . Pozwana nie poświęciła uwagi wykazaniu w inny sposób zakresu nakładów , a przecież wyraźnie widać , że akty notarialne nie dostarczają wystarczająco dokładnej wiedzy o stanie rzeczy . Granice wzbogacenia darowizną powinny być wykazywane raczej przez wskazanie robót budowlanych na darowanym później gruncie , które pozwana finansowała z własnych środków . Błędne jest ponadto założenie , że pisemnemu oświadczeniu W. K. przydać można znaczenie dokumentu urzędowego z racji jego umieszczenia w akcie notarialnym . Oświadczenie to jest bez wątpienia autentyczne , to jest pochodzi od W. K. , ale wcale nie jest objęte domniemaniem zgodności z prawdą . Domniemanie to wiąże się bowiem z tą częścią osnowy dokumentu , która zawiera urzędowe zaświadczenie notariusza , a to w przypadku umowy darowizny dotyczy zasadniczo faktu przeniesienia własności nieruchomości .

Rzecz wreszcie w tym , że nawet gdyby uwzględnić zarzuty apelacyjne pozwanej , to do zmiany zaskarżonego wyroku nie dojdzie . Przypomnieć trzeba , że zobowiązany do uzupełnienia zachowku odpowiada w granicach aktualnego wzbogacenia i tylko ponad własny zachówek . Odliczywszy od wartości darowizn wymienioną w apelacji kwotę 120.000 zł , otrzymujemy kwotę 201.000 zł . Ponad własny zachówek pozwanej pozostaje zatem jeszcze 152.005,76 zł rzeczywistego wzbogacenia . Podobnie będzie także w przypadku gdyby odliczyć wartość darowanej I. K. nieruchomości w N. , którą zbyła ona jeszcze za życia spadkodawcy , a nie ma podstaw aby sądzić , że uzyskaną ceną 5.000 zł nadal była wzbogacona w chwili wystąpienia powoda z roszczeniem o zachówek .

Wniosek pozwanej o rozłożenie zasądzonej kwoty na raty był bezpodstawny . Już w toku postępowania przed Sądem Rejonowym liczyła się ona z obowiązkiem zapłaty . Okoliczności dotyczących jej sytuacji majątkowej nie wykazano .

W świetle przedstawionych wyżej ustaleń i rozważań bezzasadne były : apelacja A. K. w całości i apelacja I. K. w zasadniczej części . Podlegały więc oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu za drugą instancję orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Dokonano ich stosunkowego rozdziału . W postępowaniu odwoławczym strony ostały się z wnioskami o oddalenie apelacji przeciwnika . Zmiana wyroku dotyczyła należności ubocznej , która nie wpływała na wartość przedmiotu zaskarżenia . Wartość ta określała stawkę wynagrodzenia radców prawnych zastępujących strony , co w przypadku oddalenia apelacji powoda oznaczało należne pozwanej koszty , równe wynagrodzeniu pełnomocnika określönemu na kwotę 600 zł na podstawie § 6 pkt 4 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. 2013/490 tekst jednolity) , a w przypadku apelacji pozwanej – 1.200 zł należne powodowi na podstawie § 6 pkt 5 i § 12 ust. 1 pkt 1 tego rozporządzenia . A. K. zasądzone różnicę .